

ROLUL ACTIVITĂȚILOR EXTRACURICULARE ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII ELEVULUI

STANCIU VIOLETA *

Plecând de la principiul că rolul copilăriei este de a pregăti vârsta adultă și că educatorul are toată puterea să efectueze, să asigure, să grăbească această pregătire chiar împotriva rezistenței copilului, asupra căruia el exercită o acțiune legitimă, pedagogia tradițională desprinde din acest principiu toate consecințele incluse. Ea vrea să fie un sistem coerent; vrea să fie acceptată în întregime. Nu negăm toate acestea pentru că nu este exact să afirmăm că pedagogia tradițională a ignorat sistematic trăsăturile specifice ale mentalității copilului, acele trăsături – baza pe care educația nouă le fixează. Dar tocmai experiența acumulată de generații de educatori ne-a arătat că profesorul întâmpină greutăți neprevăzute, găsindu-se în fața unor probleme noi și, vechi, deopotrivă. Problemele sunt puse tocmai de natură specială a gândirii și a trăsăturilor copilului.

Cum gândește un copil? Cum reacționează el cu adevărat? Sunt în elevul nostru mai multe personalități? Se comportă identic la școală, acasă, în bibliotecă, la discotecă, în natură, în anturaj? Nu, aceasta este sigur. Nu o dată i-am surprins pe elevii mei zâmbind lingușitor în fața cancelariei pentru o învoire, după care scrâșnesc cu neputință când știu că a înflorit o notă mică în catalog, rezultatele învoirilor repetate și inutile.

Eforturile intelectuale pentru dezvoltarea pedagogiei noi se fac din jurul anului 1900 când scriitoarea suedeză Ellen Key introduce în studiul educației o axiomă fundamentală „Secolul al XX-lea – Secolul copilului”¹.

După ce secole de-a rândul societatea a depus efortul pentru a școlariza un număr cât mai mare de copii și tineri, în jurul anului 1900, când în unele țări crescuse mult numărul celor cuprinși în învățământul secundar, se face constatarea că educația școlară nu reușește să asigure dezvoltarea tineretului multi și interdisciplinar². Sunt depistate obiectiv lacune în dezvoltarea morală, fizică, și estetică a copiilor deveniți

* Profesor la Liceul Teoretic Lucian Blaga, București.

¹ R. Cousinet, *Educatia nouă*, București, 1978, p. 9.

² I.Gh. Stanciu, *Școala și pedagogia în sec XX*, București 1983, p. 17.

adolescenței după „terminarea studiilor secundare. Insistând asupra educației (instrucției), școala ținea pe tânăr departe de frumusețile naturii, subaprecia necesitățile dezvoltării lui fizice și nu oferea posibilități mai largi de cultivare a civismului.³

Din necesitatea completării educației școlare se dezvoltă, la 1901, în Germania, o asociație națională a tineretului școlar numită „Păsările călătoare“ ce organiza excursii în natură, punând accentul pe cultivarea rezistenței fizice, disciplinei, a dragostei pentru natură și prieteni⁴.

Dintre numeroasele organizații extrașcolare din acea perioadă și care exprimă necesitățile depășirii caracterului limitat al educației școlare cea care s-a impus și a căpătat o largă extensiune europeană a fost scutismul (din limba engleză scout = cercetaș) înființat în 1908.

Creatorul acestei organizații extrașcolare, englezul Badeu-Powell, observa că tinerii se simt în mod deosebit atrași spre acțiuni îndrăznețe, cu caracter de explorare, de pionierat. Scutismul constituia concepția creatorului său și era tocmai încercarea de a folosi, în scopuri educative, tendința spre joc a adolescenților.⁵

Scopul scutismului era de a-i învăța pe tineri disciplina, de a dezvolta spiritul de observație, capacitatea de rezistență fizică, de a le forma o serie de deprinderi (de igienă, de comportament social, de acordare a primului ajutor) și de a le cultiva patriotismul.

Nu insistăm asupra modului de organizare a scutismului, a evoluției, realizărilor și limitelor sale; am vrut numai să depistăm direcțiile principale ale activității extracurriculare. Se cuvine să fie reținut nu numai faptul că aceasta avea o arie de cuprindere mai largă decât activitatea școlară, ci mai ales că ea își propunea să ia în considerare gusturile și interesele tinerilor, că le oferea un contact mai de durată cu mediul înconjurător, că urmărirea nu numai cultivarea inteligenței, ci și a afectivității, a voinței (prin curaj, îndemânare, promptitudine în luarea deciziilor). Toate acestea constituiau încă o formă de manifestare a reacției epocii față de caracterul intelectualist al școlii tradiționale.

Munca pedagogică se aplica la scopuri nobile și tinde să le înfăptuiască desăvârșit. Aici stă marea valoare educativă a muncii. Marele pedagog al muncii care este Kerschensteiner, a făcut prin evidențierea acestor idei un neprețuit serviciu educației. Prin muncă voința începe să se îndrepte spre valori superioare, de devotare și de creare,

³ J.J. van Biervihet, *Pedagogia experimentală*, București, 1923, p. 4

⁴ A. Binet, *Ideile moderne despre copii*, București 1975, p. 9

⁵ J. Piaget, *Psihologie și pedagogic*, București, 1972, p. 17.

dar în același timp trebuie perseverat în acțiune, cu toate neplăcerile pe care drumul spre scop le aduce inevitabil cu tine.

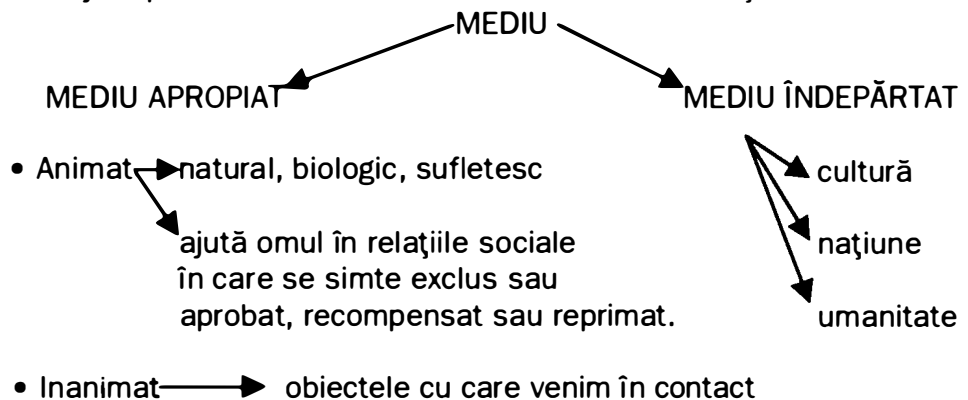
Aceasta înseamnă că școala nu trebuie să se reducă la joc și la simplul diletantism, fără ca totuși să cădem în exagerarea de a face din școală o muncă silnică.⁶

În diferența pe care Kerschensteiner o face între joc, sport și muncă, reiese că primele au o valoare mai mică dacă sunt considerate prin prisma directivei sau intenției etice, și aceasta numai în comparație cu munca pedagogică, munca pentru înfăptuirea de valori morale. Jocul, spune savantul, duce la dobândirea unei dexterități, exercită anumite funcții spirituale și corporale, duce, de asemenea, la dobândirea unor cunoștințe care toate sunt, cum am spus, unelte, dar care nu contribuie și la întrebuițarea justă a acestor unelte, de care întrebuițare depinde ritmul în care din ființa senzorială se dezvoltă una spirituală.

Într-o broșură plină de interes, Ernest Asse studiază „Bazele dispozițiunii sociale în societățile de joc ale copiilor”⁷. El găsește că în joc sunt cuprinse și se cultivă astfel importante categorii ale vieții sociale:

1. Inserarea indivizilor în totalitatea societății
2. Gândire juridică
3. Sentimente fraterne
4. Silința spre perfecționare
5. Deprinderea perseverenței prin voință
6. Inițiativa, autocontrolul, educația mișcărilor.

Un alt mijloc educativ, alături de joc și forma sa superioară, sportul, mediul ajută pe educatori datorită următoarelor interrelaționări:

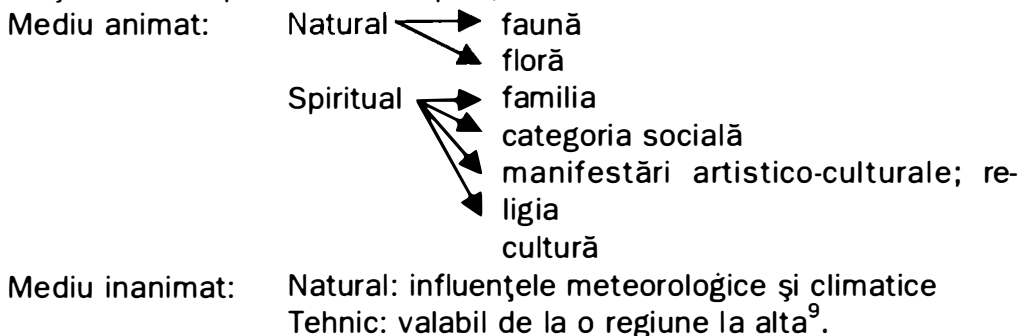


⁶ Al. Roșca, *Creativitate, modele, programare*, București, 1998, p. 17.

⁷ *Ibidem*, p. 20.

Mediul este coeducator, partener al educatorului, prilej de autocunoaștere și desăvârșire pentru individ⁸.

Educatorul este obligat să extindă schema și să o înțeleagă în funcție de componența categoriilor de mediu. Astfel, nu este suficient să cunoaștem elevul pe terenul de sport, ci în:



Toate acestea au ca finalitate, dacă sunt respectate și înțelese de cei doi parteneri ai educației – profesor – elev, apariția acelei conștiințe morale ca o caracteristică a superiorității umane față de celelalte viețuitoare.

În concluzie, pedagogie nu mai poate fi exclusiv școala; ea trebuie să satisfacă nevoile epocii în care trăim și ale mileniului care tocmai a început pentru că:

- în locul vieții fizice avem nevoie de educație fizică
- în locul vieții intelectuale avem nevoie de educație intelectuală
- în locul vieții morale avem nevoie de educație morală.

Noțiunea de igienă pedagogică (în locul pedagogiei tradiționale) înlocuiește acumulara cu exercițiul (în clasă, la ore, în parcuri, excursii, laboratoare, cercuri, ateliere culturale); exercițiul obligă și responsabilizează copilul pentru acumulare. Un rezultat bun la un exercițiu îl stimulează să rezolve încă o sută de exerciții¹⁰.

Este astfel utilă organizarea unor ateliere interdisciplinare cu activitate extrașcolară și care, în funcție de un grafic, să devină ateliere artistice (cor, pictură, sculptură și teatru), de cercetare pe teren (istorică, geografică și biologică), de restaurare a unor monumente istorice sau ale naturii, sau de înfrumusețarea ambientului, de design vestimentar, de experimente chimice, organizarea unor licitații publice din fondurile

⁸ Bienviliet, J.J., *op. cit.*, p. 9-14.

⁹ Al. Roșca, *op. cit.*, p. 17.

¹⁰ C. Narly, *Pedagogie generală*, București, 1998, p. 404.

căroră să-și ajute colegii din orfeline și a.m.d., toate prin exerciții și responsabilizare, prin muncă individuală care să angreneze colectivul prin potențial și respect reciproc între cei doi „actori” ai timpurilor noastre – elevul și profesorul.

Am prezentat pe scurt un tip modern de educație inter-disciplinară prin interacțiunea mai multor pârghii educaționale pentru că este nevoie de modele. Modelul nu obligă la imitație sau acceptarea formelor fără fond; studiind opera savanților pedagogi ai modernității ea se poate folosi, cu puțin efort de voință, cultură și imaginație, în procesul de predare-învățare și pentru formarea personalității elevului, cu o condiție evidentă- înțelegerea și respectarea priorităților învățământului românesc actual.

Umanizarea și personalizarea interacțiunii educaționale implică restructurări substanțiale pentru rolul pedagogului, el nemaifiind doar persoana care propune conținuturi, explică lecții, formulează sarcini, cere o anumită conduită.¹¹

Realitățile dure din lumea contemporană, reale și create de imaginația omului (la care se adaugă popularizarea lor printr-o mass-media ce-și bombardează publicul cu informație într-o cantitate inepuizabilă și de cele mai multe ori, de o calitate morală îndoielnică) coroborate cu o personalitate nonmaleabilă a pedagogului pot avea ca efect pedagogic, în cel mai bun caz, crearea unor „prestatori școlari”, a unor personalități „lipsite de personalitate”. Din experiența pedagogică însă se știe că viața elevilor „de dincolo de poarta școlii” implică și prezența tinerilor în discotecă supraaglomerate, participarea la spectacole indecente în care se lasă prinși tot mai mult de miraje sexuale și își irosesc energia și inteligența consumând droguri, aspecte de viață cotidiană care șterg din conștiința individuală și cvasicolectivă a generației tinere valorile privind cultul familiei, al culturii, credinței, competiției profesionale, purității morale, mercantilismului corect dozat și controlat.

Ce este de făcut? Răspunsul pare simplu: umanizarea și personalizarea interacțiunii educaționale și prin activitățile extra-curriculare care să-i mobilizeze pe elevi pentru a defini intențiile de viitor și strategiile proprii de acțiune, în vederea îndeplinirii la maturitate a planurilor din adolescență.

Rolul pedagogului în acest context este dificil și ingrât; de foarte multe ori, în timpul unor excursii tematice, profesorul mai face concesii privind alegerea modului în care elevii „se distrează”. Acest lucru se întâmplă și pentru că rolul profesorului nu mai este nici pe departe de a-i obliga pe elevii săi să „nu facă” ceva anume; menirea sa implică subtili-

¹¹ C. Narly, *op. cit.*, p. 412.

tatea: să-l învețe pe tânăr să se descopere pe sine, să tindă la respectul de sine, iar aici pot contribui hotărâtor activitățile extra-curriculare, aliatul optim al pedagogului prin câteva obiective de referință¹²:

1) Elevii participanți și profesorii organizatori să transforme o scurtă excursie de final de săptămână într-o mișcare intelectuală de atitudine, iar pentru alegerea locului ce urmează a fi vizitat profesorul să folosească argumente intelectuale, nu economice sau subiective. De pildă, la sfârșitul anului trecut, 850 de arheologi și istorici din întreaga lume, Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor Istorice, academicieni de la Universitatea din Cluj-Napoca, istorici de renume (Dinu C. Giurescu, Dan Berindei), Liga Culturală a românilor de Pretutindeni, Partidul Ecologist, Asociația Revoluționarilor din București, au cerut autorităților române să stopeze minimalizarea și ruina unor situri arheologice din Apuseni. În toate școlile din lume în care se predă arheologia se vorbește despre Alburnus Maior (Roșia Montană) ca despre situl cu cea mai mare concentrare de vestigii romane de minerit din Europa și aparține, în consecință, civilizației europene.

Presa din țară și din Capitală și-a făcut datoria și anunța la un moment dat despre „O victorie a sentimentelor patriotice: 114.266 de semnături pentru apărarea Munților Apuseni“ (în ziarul „Formula AS“, an XIII, nr. 1, 6-13 ianuarie 2003, p. 8), dar semnăturile aparțin emigrației, țărănilor maramureșeni, studenților bucureșteni, sibieni, polițiștilor arădeni etc. Nu se regăsesc semnăturile elevilor și profesorilor lor mai ales că raportate la numărul tinerilor din învățământul pre-universitar, cele peste o sută de mii de semnături sunt, de fapt, foarte puține.

Mai mult decât semnăturile, elevii pot corespunde pe Internet, pot lua atitudine prin ziarele și revistele școlilor în care învață, dar pentru toate acestea ei trebuie să cunoască situația sitului teoretic și practic, renunțând uneori la vizite în stațiuni montane moderne.

2) Elevii și profesorii îndrumători să folosească informațiile computerizate și excursiile sau taberele școlare pentru a redescoperi și reintegra în circuitul turistic al țării vestigii istorice situate într-un cadru natural grandios. Tinerii informaticieni, istorici, geografi, fizicieni pot organiza „taberele inter-hobby“, iar observațiile de teren, făcute de fiecare în parte în funcție de pasiunea sa, pot forma un site turistic pe care nici ministerul de resort să nu-l poată concura.

Profesorii devin astfel prietenii fără de care nu se poate concepe un astfel de proiect pentru că, de pildă, un profesor de geografie cunoaște foarte bine secretele ostrovurilor din Delta Dunării, iar profesorul de isto-

¹² P. Golu, M. Zlate, E. Verza, *Psihologia copilului*, București, 1993, p. 209.

rie, după o vizită în rezervația și peștera de la Cioclovina, știe să-și conducă grupul spre drumul din stânga apei Luncanilor către locul unde se găsesc ruinele acelei cetăți dacice din cadrul sistemului de fortificații al Sarmizegetusei-Piatra Roșie. Și locuri ca acestea sunt sute, încă nedescoperite sau lăsate în uitare și, mai grav, în ruină.

3) Profesorii să descopere pe parcursul acestor excursii și tabere abilitățile elevilor și elevii să le folosească la maximum prin contactul cu sponsorii activităților extra-curriculare, elaborarea unei liste de necesități și cheltuieli, folosirea unor bibliografii privind managementul agențiilor turistice sau marketingul sistemelor informaționale.

4) Profesorii și elevii să descopere acele rădăcini de familie care influențează formarea personalității individuale prin moștenirea genetică. Curiozitatea și spiritul de aventură, mândria apartenenței la o familie ce dispune de un arbore genealogic remarcabil prin vechime și personalități culturale, dacă există, pot transforma un licean într-un pasionat genealog, etnolog, iubitor de folclor și care, însoțit de colegii și prietenii săi, va renunța poate la petrecerile urbane pentru „povestiri la gura sobei” stră-străbunicilor săi.

5) Elevii și profesorii să se implice în acțiuni umanitare ce se realizează prin deplasări la instituțiile de ocrotire socială, prin elaborarea unor proiecte și programe educaționale naționale și europene inter-instituționale, de corespondență și întâlniri periodice ale elevilor de aceeași vârstă, dar și din instituții diferite, laice și religioase, destinate copiilor cu diverse handicapuri sau elevilor supradotați.

6) Profesorii să propună și elevii să accepte noi forme de „distracție” în afara procesului de predare – învățare, dar care să implice școala, de exemplu: serbări câmpenești, bal mascat în curtea școlii, alegerea caricaturistului școlii, prezentarea unui repertoriu dramatic modern în care să se îmbine pasiunea pentru cuvânt, muzică, dans, scenografie, design, creație vestimentară și toate acestea împotriva tendinței generale pe care societatea o are spre rasism, xenofobie, fanatism religios, naționalism, nepotism, snobism cultural și economic.

7) Elevii să învețe prin grija și indicațiile profesorilor să redacteze memorii, petiții, programe de reformă către principalele instituții ale statului, deoarece elevul devine prin școală o ființă socială, un cetățean cu dreptul democratic de a vota și a fi votat și un viitor contribuabil.

În concluzie, raportând activitatea pedagogică la programele educaționale ce au pus bazele pedagogiei moderne se poate aprecia în mod obiectiv că la momentul actual școala românească se află la jumătatea

unui drum cu finalitate precisă – șlefuirea personalității copilului, viitor adult, prin educație și cultură.

Acest drum a început cu opera unuia dintre cei mai importanți pedagogi ai epocii moderne, J. A. Comenius, cel care în lucrarea sa fundamentală – „Didactica Magna” – a învățat cu succes pe pedagogii ce l-au urmat că procesul de predare-învățare este „arta universală de a învăța pe toți totul sau un mod sigur și excelent de a înființa școli în toate comunele, orașele și satele oricărei țări creștine, în care tot tineretul, de ambele sexe, fără nici o deosebire, să fie instruit în științe, călăuzit spre bune moravuri”¹³

Urmează, și în mare parte s-a reușit, ca prin activitățile extra-curriculare tânărul „să fie îndrumat spre toate cele necesare vieții prezente și viitoare, și aceasta concis, plăcut și temeinic. Pentru care noi sfătuim în primul rând ca fundamentul să rezulte din însăși natura lucrului, adevărul să fie demonstrat prin exemple comparative din artele mecanice, stabilindu-se desfășurarea pe ani, luni, zile și ore, și în sfârșit, calea ce se dovedește ușoară și precisă și care duce la un rezultat fericit.”¹⁴

¹³ J. A. Comenius, *Didactica Magna*, București, 1970, p. 5

¹⁴ J. A. Comenius, *Op. cit.*, București, p. 6.